

Світлана Шумаєва
кпн, старший викладач кафедри
практики іноземних мов
Уманського державного
педагогічного університету імені
Павла Тичини

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Стаття присвячена проблемі удосконалення методів вивчення іноземних мов засобами нових інформаційних технологій. Розглядається досвід зарубіжних педагогів у цій царині. Узагальнюються позитивні та негативні практики такого використання.

The article is about the problem of intensification of language learning methods by using of new information technologies. It is concern with the foreign teachers' experience. The advantages and disadvantages of such using are given.

Сучасний стан міжнародних зв'язків України у різних галузях життєдіяльності, нові вимоги суспільства потребують суттєвих зрушень у галузі освіти зокрема у вивченні іноземних мов. Реформування системи освіти в Україні, що є частиною загальноєвропейських освітніх стандартів, передбачає усунення недоліків системи освіти попередніх років, одним з яких була слабка мовна підготовка учнів та студентів. Інтеграційні процеси в освіті, що викликані Болонським процесом, зумовлюють інтерес до вивчення іноземних мов. Статус іноземної мови на сьогодні стрімко зростає. Вивчення іноземних мов на разі спрямовується не лише на те, щоб молодь вивчала якомога більше мов, а й на розвиток умінь учнів та студентів бути мобільними, поінформованими та комунікативними. Це вимога часу. Держава потребує високоосвічених студентів із знанням іноземних мов, професіоналів, готових до міжнародного співробітництва, до творення нової української держави, що буде визнана в Європі та світі. Іноземна мова стає засобом міжкультурного спілкування. Все це викликає потребу в удосконаленні методів вивчення іноземної мови.

Проблемі шляхів активізації вивчення іноземних мов вже було приділено

значно уваги у публікаціях вітчизняних та зарубіжних науковців. До таких відносимо праці Б.Л.Вульфсона, К.В.Корсака, А.М.Алексюка, Ж.А.Антонович, Р.І.Антонюк, К.М.Карапєтяна, Т.С.Кошманової, М.П.Лещенко, С.М.Макушевої, О.Б.Тарнопольського та інших науковців. Ми ж хочемо зупинитися на питанні впровадження нових інформаційних технологій та їх методик при вивченні іноземних мов, у тому числі і спираючись на досвід американських педагогів. Вивчення відповідних освітніх документів показало, що протягом останніх десятиріч навчання іноземних мов у США характеризувалося впровадженням різних організаційних форм і методів, які заслуговують на увагу з огляду на необхідність вдосконалення мовної підготовки вітчизняних студентів. Мабуть ні для кого не є секретом, що доволі часто вивчення іноземної мови у наших вузах зводиться до того, що студенти відповідають лише на запит викладача, а в силу того, що зазвичай більшість студентів не мають (або не хочуть мати) можливості спілкуватися іноземною мовою поза аудиторією, вивчення іноземної мови зводиться до заучування граматичних форм та лексики, виконання вправ на переклад. Деякі західні експерти підкреслюють, що методи «забивання» голів некорисною інформацією пройшли. На разі завдання, що стоять перед викладачами спрямовані більшою мірою на розвиток у студентів творчого сприйняття дійсності, творчого мислення з тим, аби навчити їх розуміти, інтерпретувати та використовувати інформацію, яку вони отримують. Адже часи промислової епохи пройшли, а сучасне суспільство засноване на цифрових технологіях, вимагає нових підходів до навчання і викладання (www.point.ru). З розповсюдженням нових інформаційних технологій викладачам відкрилися нові можливості отримання додаткових джерел інформації, що сприяють збагаченню мовного середовища. Якщо у 80-ті роки минулого століття в арсеналі викладача іноземних мов були лише аудіо записи та навчальні телепередачі, то до кінця 90-х – початку 21 століття останні вже мали можливість послуговуватися новими мультимедійними технологіями. Мультимедійні технології – це сукупність відео - , аудіо – та інших засобів

відображення інформації, що інтегровані в інтерактивному програмному середовищі. Ці засоби дозволяють задіяти майже всі органи чуття студентів, поєднуючи друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіо запис. Застосування вище перелічених мультимедійних матеріалів та комп'ютерних мереж майже втричі скорочують час на навчання, а рівень запам'ятовування зростає на 30-40%, коли інформація відображена в звуковій, текстовій і візуальній формах. Завдяки використанню мультимедійних засобів студенти відпрацьовують усі аспекти мови, процес викладання переходить на якісно новий рівень, адже використання новітніх інформаційних технологій дозволяє змоделювати ситуації реального, природного спілкування. Все це збагачує зміст освітнього процесу, підвищує мотивацію вивчення іноземної мови, надає можливість опановувати матеріал у зручній для студентів час та темп, сприяючи тим самим індивідуалізації навчання та ефективному оволодінню мовним матеріалом.

Проте використання нових інформаційних технологій на занятті – надзвичайно актуальне і в водночас проблематичне питання для викладача іноземної мови. Одні викладачі надають перевагу вивченню іноземної мови лише за допомогою новітніх технологій, без традиційної роботи з підручником, інші викладачі (в тому числі і автори статті) притримуються іншого підходу. Вони вважають за доцільне використовувати мультимедіа паралельно з традиційними методами навчання, інтегруючи їх в навчальний процес. Існують і такі «традиційні викладачі», у яких виробився стійкий імунітет до втручання новітніх технологій. Проте незаперечним є той факт що мультимедіа, в тому числі і Інтернет, є багатим джерелом потенційних навчальних ресурсів. Необхідно зазначити, що поки викладачі сперечаються щодо доцільності і форм застосування тих чи інших інформаційних засобів, студенти вже давно надали перевагу цьому засобу навчання і активно навчаються з його допомогою.

Одним із способів використання Інтернету ,приміром, є використання його як джерела додаткових матеріалів для учасників навчального процесу. Ця величезна довідково-інформаційна система може слугувати засобом для

засвоєння матеріалу. При такому підході використовується лише не значна частина можливостей мережі, проте користувач отримує актуальну і автентичну інформацію.

З метою вивчення іноземних мов Інтернет ресурси пропонують студентам і викладачам спеціально організоване спілкування в режимі електронної пошти, електронної конференції, електронної лекції та дошки оголошень. Це створює унікальну автентичну ситуацію діалогічного мовлення, при якому спілкування відбувається за рахунок листування між студентами, студентами і викладачами, обміну інформацією між навчальними закладами різних міст та країн.

Подібна форма роботи була започаткована ще 31 травня 1965 року, “коли учні, які вивчали французьку мову в школі “Вест Венд” міста Мейсон, Вісконсин, протягом години спілкувалися з учнями ліцею ім. Генріха IV в Парижі. Бесіда передавалася через супутник зв'язку “Ерлі Берд”. Цей міжнародний обмін був підготовлений Дрейфусом та Генрі Гумпер з університету штату Вісконсин” [1]. Позитивним моментом електронного режиму роботи є високий рівень взаємодії учасників лекції, особливо при постановці проблемних питань і безпосередньому їх обговоренні. Такий вид діяльності дозволяє запрошувати до участі науковців та авторитетних лекторів з усього світу, що сприяє кращому розумінню та ефективному засвоєнню навчального матеріалу.

Електронна лекція стала поштовхом до створення та реалізації навчальних телекомунікаційних проектів, під якими розуміють сумісну навчально-пізнавальну, дослідницьку чи творчу діяльність учасників-партнерів, організовану на основі комп'ютерної телекомунікації, що стосується певної проблеми, мети, ґрунтується на узгоджених методах і способах вирішення проблеми, спрямована на колективне досягнення результату [2,3]. Такий підхід до вивчення мови виробляє у студентів бажання та здатність до спілкування та самоосвіти. Адже участь у різноманітних, в тому числі міжнародних програмах, вимагає від учасників не лише високого рівня володіння іноземною мовою, але й комунікабельності, розширення їх

кругозору, знань норм міжнародного етикету, слугує усуненню мовного бар'єру. Імітація ефекту занурення в активне мовне середовище, яке досягається в результаті подібних проєктів, наближує студентів до реальних умов, реалізуючи тим самим сучасні лінгвістичні, методичні та педагогічні прийоми.

Як допоміжний матеріал при організації та проведенні подібного типу проєктів учасники можуть активно користуватися електронними енциклопедіями та спеціалізованими словниками, які містять термінологію пов'язану з різними галузями науки. Деякі багатомовні електронні словники містять загальні, країнознавчі та тематичні словники навіть на декількох мовах з докладним коментарем та перекладом ,при цьому не займаючи багато місця на робочому столі. Вони зберігають не тільки переклад до кожного слова але й транскрипцію, що фонетично супроводжується носієм мови. Їх перевага над звичайними словниками полягає ще й в тому, що вони значно скорочують час пошуку при перекладі певного слова чи словосполучення. Програми цих словників шукають переклади по всьому тексту словникових карток у всіх словниках водночас, а результат и видаються у структурованому вигляді. Такі словники постійно поповнюються новою термінологією, а деякі навіть не мають друкованих аналогів. Існують електронні словники, які містять додатки з тренувальними уроками, наприклад ABBY Lingvo Tutor. Використання такого словника в процесі вивчення іноземної мови поширює словниковий запас та вдосконалює знання студентів [4] .

Іншим варіантом використання комп'ютерних технологій на заняттях з іноземної мови є розміщення викладачами програм курсу, необхідних інформаційних ресурсів на Інтернет сайті. Це надає студентам можливості презентувати індивідуальні та групові завдання в Power Point. Варто зазначити, що при такому підході до інтеграції мультимедіа в процес вивчення іноземної мови досягаються і деякі цілі медіаосвіти. До таких відносимо вміння студентів знаходити, готувати, передавати і отримувати необхідну інформацію. Проте не задіяними залишаються такі важливі компоненти медіа грамотності, як вміння

інтерпретувати, критично мислити, аналізувати та читати медіа повідомлення.

Сайти, які є корисними як для викладачів, так і для студентів, можна розподілити на інформаційні та власне навчальні. Інформаційні сайти в основному використовуються для добору цікавих та необхідних текстових документів, творчих завдань, тощо. Спеціальні ж навчальні сайти розроблені з урахуванням рівня знань студентів. Саме ці сайти, на нашу думку, є корисними при вивченні іноземних мов. Крім того існують і вузько спеціальні навчальні сайти для вивчення 4 видів мовленнєвої діяльності (читання, письма, говоріння та аудіювання), вивчення фонетики граматики, лексики тощо.

Необхідною умовою ефективного використання таких навчальних сайтів є чітка робота викладача щодо формулювання завдань, конкретних вказівок щодо їх виконання, добору матеріалу відповідно до потреб комунікації та компетенції студентів, вмілого використання часу і простору. На викладача покладається завдання спрямувати пошукову діяльність студентів, допомогти їм зрозуміти інформацію та скористатися нею під час спілкування іноземною мовою. При цьому викладач повинен допомагати студенту, а не втручатися в його самостійність, стежити за часом, спрямовувати роботу таким чином, щоб охопити увесь загальний студентів.

Проведення Інтернет проектів – ще одна можливість практично застосувати набуті знання в реальних життєвих ситуаціях. В залежності від планування, проведення і результатів проекти поділяються на www – проекти і email – проекти. Перші передбачають виконання завдань студентами шляхом знаходження інформації в Інтернеті та представленні результатів свого пошуку. Вибір теми проекту може не співпадати з програмою курсу, але в будь-якому разі вона має бути цікавою для студентів.

Щоб провести подібний проект викладач повинен сформулювати групу, визначити часові рамки проекту, продумати, які ще додаткові матеріали можуть бути використані студентами. E-mail-проекти передбачають обмін інформацією між учасниками проекту електронною поштою. Зазвичай такі проекти складаються з двох чи кількох груп – учасниць з різних країн і

передбачають спілкування іноземною мовою. Перевагою таких проектів є те, що комунікація іноземною мовою відбувається з реальними партнерами, які передають цікаву інформацію та обговорюють актуальні проблеми. Це сприяє розширенню мовної компетенції студентів та підвищенню мотивації вивчення іноземної мови.

Як приклад такого, можна навести проект “Конституції Росії і США” що здійснювався в 1996/97 році між Downers Grove (США) і УВК № 326, Москва (Росія). Координатори проекту М.Ю. Бухаркіна і Джім Додд розробили основні етапи і методику його проведення. Для російської сторони він полягав у вивченні предмета “іноземна мова”, однак передбачав також і надання учасникам проекту певних знань з історії, суспільствознавства. Для учасників з американської сторони проект здебільшого стосувався вивчення суспільствознавства і передбачав розвиток умінь написання есе, доповідей рідною мовою тощо.

Згідно з метою проекту, обидві групи учасників мали поглибити знання про політичні системи США і Росії, працювати з відповідними документами в Інтернеті, розвиваючи навички роботи з великими обсягами інформації та навчаючись її критично осмислювати. Проект класифікувався як дослідницький і передбачав чотири етапи його практичної реалізації.

На першому, організаційному, етапі за домовленістю керівників проекту на підставі представницьких листів, якими учасники обох сторін обмінялися електронною поштою, були підібрані партнери для подальшої спільної дослідницької роботи. Керівники проекту домовилися також про приблизні теми есе, які американські колеги, на основі вивчення власної Конституції й інших правових документів, могли запропонувати своїм російським партнерам. Це могли бути положення Конституції про охорону довкілля, освіту, захист прав дитини, смертні вироки тощо.

На другому етапі російські та американські учасники мали обрати теми для спільного опрацювання в парах. З цією метою вони вивчали інформативні матеріали з різних джерел, включаючи Інтернет.

На третьому етапі американські колеги переслали свої роботи російським партнерам для вивчення і порівняння з російською Конституцією. На цьому етапі російська сторона проекту повинна була опрацювати отриманий матеріал у такий спосіб:

- виписати всі незнайомі слова з трьома основними значеннями і прикладами їхнього використання;

- виписати ситуації, в яких в отриманому від американців тексті трапилися нові слова, і вивчити їх напам'ять;

- переказати отримані статті, додавши коментар;

- На основі раніше зібраного власного матеріалу і вивчення надісланого партнером матеріалу написати статтю на цю тему, щоб в основі лежала російська Конституція і враховувалися російські політичні реалії. Усі питання, що виникли в процесі ознайомлення з американською Конституцією та іншими питаннями з досліджуваної теми, російські учасники проекту адресували своїм американським партнерам електронною поштою. Переписування було досить жвавим. Деякі з учасників для з'ясування питання, яке їх цікавило, зверталися до інших користувачів Інтернету через IRC, отримуючи в такий спосіб додаткову важливу інформацію.

На четвертому етапі учасники проекту повинні були створити електронну версію власної статті, обробити її і відіслати американському партнеру, усно виклавши основні її положення і відповівши на питання російських колег і вчителів.

Проект тривав протягом навчального року. Від американської сторони було надіслано 27 есе, а з боку російської — 23 статті. Уся робота з мовним матеріалом есе і додатковою літературою здійснювалися учасниками самостійно. Якщо виникали складнощі, організатори проекту з обох країн надавали індивідуальну допомогу [5].

Контрольні зрізи досягнень учасників, які систематично брали участь у телекомунікаційних проектах англійською мовою, з усіх видів мовної діяльності показали покращання навчальних результатів: збільшилася швидкість читання,

поліпшилася якість перекладу текстів з тематики проекту, покращилися практичні навички володіння усною та писемною формами іноземної мови, навички комп'ютерної обробки текстової інформації, розширився світогляд, покращилися комунікативні навички, сформувалися вміння вести дискусію англійською мовою тощо.

Ще одним, на нашу думку, позитивним моментом у використанні такого роду проектів є те, що в умовах електронного спілкування, тобто за відсутності або слабо виражених ознаках соціального середовища, учасник проекту перестає зважати на свій власний статус і замислюватися над тим, як його оцінять інші. Як наслідок, поведінка індивіда стає більш об'єктивною, а його реакція більш адекватною. Користуючись комп'ютером, людина схильна вільніше виражати свої погляди. У рамках електронної дискусії учасники почуваються більш розкутими, вони сміливіше оприлюднюють нестандартні рішення. За даними дослідження, реалізованого в Університеті Карнегі – Меллона, через електронні засоби зв'язку людина схильна виражати найнесподіваніші точки зору [6]. Крім того, вирішуючи певну проблему спільними зусиллями, учасники проекту постійно намагаються зрозуміти один одного, узгоджувати свої дії, повніше розкривати власні можливості та можливості своїх партнерів. Зростає їх взаємовідповідальність, глибшою стає довіра, взаємна зацікавленість. Такі проекти стимулюють творчий пошук, а також розкривають нові можливості керованої поведінки особистості. Вони дають допоміжний поштовх особистісному розвитку, полегшують обмін досвідом, дозволяють під іншим кутом подивитися на проблему, допомагають побачити власну діяльність у ширшому культурному та соціальному контексті.

Найбільш повно реалізувати принцип особистісного-орієнтованого навчання допомагає використання у навчальному процесі комп'ютерних програм та програмно - методичних комплексів. Це надає можливості враховувати не лише рівень підготовленості, але й індивідуальні й психологічні характеристики студентів. Принцип індивідуалізації у процесі вивчення іноземної мови забезпечується наступними факторами:

- можливістю вибору індивідуального темпу роботи;
- індивідуальним способом керування навчальною діяльністю(переходу від простіших до більш складних завдань);
- наданням індивідуального набору засобів підтримки навчання(довідники підказки ключі);
- адаптацією форми навчального матеріалу до індивідуальних особливостей сприйняття інформації конкретним студентом.

Такий підхід до вивчення іноземної мови дозволяє запам'ятовувати велику кількість нових слів та мовних зворотів, а також розвивати мовленнєві навички студентів. Автоматизовані системи навчання мають можливість реєструвати, зберігати та аналізувати відповіді студентів, надавати їм допомогу у разі необхідності, здійснювати постійну, та більш гнучку систему контролю засвоєння знань та самоконтролю.

Проте, дослідження, що проводилися на цьому ґрунті, виявили ряд недоліків такого навчання. Так, приміром, опитування, проведене серед іспаномовних студентів, які вивчали англійську мову, виявив наступні недоліки:

- помилки виправляються без пояснень,
- не вистачає різноманітних цікавих видів роботи,
- розмовна мова краще засвоюється з реальним, а не віртуальним вчителем [7;89]

Підводячи висновок вищесказаному зазначимо, що усі представлені інтерактивні мультимедійні методики вивчення іноземних мов спрямовані на розвиток культури спілкування і формування особистості, яка володіє креативним та аксіологічним потенціалом, технологіями творчого саморозвитку, самовдосконалення, самоактуалізації і це не просто найближча перспектива, а вимога сьогодення, адже в умовах, коли освіта України потребує реформ у зв'язку з впровадженням положень Болонської декларації, мовна підготовка студентів повинна відповідати європейським якісним та кількісним характеристикам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Shramm W. and others. Television in Lives of Our Children. Oxford University Press. – N.-Y. – London, 1961. – 116 p.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. – М.: АСАДЕМА, 2001. – 270 с.
3. Henry W. E. Working with the Media // The Education Digest. – 1979. – March. – P. 11–14.
4. Современные теории и методики обучения иностранным языкам / Под общ. ред. Л.М. Федоровой, Т.И. Рязанцевой- М.: Издательство «Экзамен», 2004.-320с.
5. Новые педагогические и информационные технологи в школе / Под ред. Е.С. Полат. – М.: АСАДЕМА, 1999. – 173 с.
6. Bates Tony A. W. Technology. Open Learning and Distance Education. – London and N.-Y., 1995. – 266 p.
7. А.А.Новикова. Медиа на уроке английского языка: ТСО или медиаобразование www.mediagram.ru/netcat_files/108/110/h_